

Azië 3 – Vietnam 2003

Inleidende email aan geïnteresseerde lezers

Beste mensen,

Hierbij vinden jullie iets later (2 maanden) dan gepland het volgende verslag uit Azië. Ik wil het jullie (en mezelf) niet aandoen, om al deze 3 maanden te beschrijven, dus ik beperk me tot Vietnam. Later volgen nog stukken over Cambodja en Thailand waar ik inmiddels ben aanbeland.

Misschien stuur ik ook nog wat artikelen, waar ik mee bezig ben over de gevolgen van de koffieproductie voor de inheemse volkeren in Vietnam, de naweeën van de Amerikaanse oorlog in Indochina, en een interview met een Cambodjaanse journalist over zijn ervaringen tijdens het Pol Pot regime. De kranten en tijdschriften zijn nog niet echt geïnteresseerd dus ik hoop dat jullie het dan maar lezen. Om de teleurstellingen te verdringen hierover probeer ik maar van de omgeving te genieten, (te veel) foto's te maken en me af en toe te buiten te gaan aan de plaatselijke drankjes. Zoals vanavond, vannacht en morgenochtend als de 'legendarische' fullmoonparty hier op Ko Pha Ngan losbarst.

Om positief te eindigen: Ik mag me bijna freelancejournalist noemen als Dagblad de Limburger een interview met Kitty Jenniskens uit Ysselsteyn plaatst, die nu in Saigon woont.

Tot een volgende keer, veel plezier in de Nederlandse zomer en reacties blijven welkom.

Met vriendelijke groeten,

Guus

Reisverslag Vietnam, met af en toe een kritische noot

Het is alweer drie maanden geleden dat ik een verslag opstuurde vanuit Azië. Er is in de tussentijd zoveel gebeurd, dat ik ondertussen een klein boek zou kunnen schrijven. Hier is natuurlijk niet iedereen in geïnteresseerd. Ik zal daarom wat korte verhalen proberen op te schrijven. Een gedeelte wil ik nog steeds uitwerken in artikelen, waar ik door mijn drukke reischema nog niet aan ben toegekomen. Iedereen moet maar die verhalen lezen waar hij zin in heeft.

De naweeën van SARS

Toen ik uit Hong Kong vertrok begin april zat ik midden in de SARS-epidemie.

In het artikel dat ik schreef was ik hier nog redelijk laconiek over, en vond mondkapjes wat overdreven. Een week later stierven echter ook mensen tussen de 30 en 40 die geen chronische ziektes hadden. Dus toch eens tijd om te vertrekken. In de bus op weg naar Yangshuo in China, hoorde ik weer iemand kuchen, en dacht "Waarom ook niet, op dat mondkapje." Toentertijd was de SARS in China net in opkomst (officieel gezien volgens de Chinese overheid), dus reizen was nog relatief gemakkelijk. Yangshuo was iets meer ontwikkeld dan 6 jaar geleden, en er waren verbazend veel Chinese toeristen, toentertijd waren er vrijwel alleen backpackers. Na drie reizen in China heb ik Yangshuo uitgeroepen tot favoriete reisplek; een schitterend landschap met karstgebergte, rivieren, en rijstvelden, de vriendelijke plattelandsbevolking, en het uitgaansleven met veel backpackers, wat westerse expats en aardige Chinese meiden die in de restaurants of als 'beergirl' werken doen de rest.

Na Yangshuo ging ik naar Hanoi in Vietnam, een reis met verschillende bussen, motortaxis en van alles ertussenin, die ongeveer 24 uur duurde. Ik vernam later dat een week na mijn reis de grens tussen China en Vietnam was gesloten (vanwege SARS). Dus een kwestie van geluk geloof ik. Andere reizigers moesten vanaf toen via Laos reizen of de dure vliegreis via Bangkok maken.

In het Cuc-Phuong National Park in Noord-Vietnam kreeg SARS nog even een spannend staartje. Ik had een kamer gehuurd midden in de jungle, toen ik s'middags urenlang een man droog hoorde hoesten. Toen ik hem later zag zei ik dat hij een 'bad cough' had, en vroeg of hij ook koorts had. "Ja, en ik heb ook pijn aan al mijn ledematen", zei hij. Ik herinnerde me dat dit wel erg op de symptomen van SARS leek, en besloot niet te dicht bij hem in de buurt te komen. Hij bleek een Duitser te zijn die zich vooral bezighield met vogel kijken in allerlei uithoeken van Vietnam, en al weken geen andere buitenlander had gezien. Omdat SARS officieel verleden tijd was in Vietnam kon dit twee dingen betekenen; of men had nieuwe ziektegevallen net als in China geheimgehouden, of de man had geen SARS. Met die laatste mogelijkheid hield ik even geen rekening, en vroeg hem later of ik niet beter een arts kon roepen, hij kon namelijk in levensgevaar zijn. Zelf wist hij niet zo precies wat de symptomen waren. We spraken af om het nog een nacht aan te zien, en s'morgens te beslissen wat te doen. Ook stelde ik hem voor eventueel de Duitse ambassade te waarschuwen.

Ik vroeg me ondertussen af wat de autoriteiten met mij zouden doen, ik had geen zin in 2 weken quarantaine namelijk.

Die nacht volgde een urenlang onweer, zoals ik nog nooit had meegemaakt. Een Nederlandse stortbui duurt vaak maximaal een half uur, hier twee uur, maar dan met een neerslag per seconde die minstens vijf keer groter leek. Het onweer trok ook niet over maar bleef terugkomen, met iedere halve minuut een lichtflits van verderweg of dichterbij. Ik lag al die tijd roerloos op mijn bed, terwijl mijn gedachten alle kanten opgingen. Op een gegeven moment bedacht ik me dat ik die gedachten maar beter op kon schrijven. Het ging allemaal over 'het lot'. Het lot dat die bliksemingslag ons houten gastverblijf wel of niet zou treffen (het kwam namelijk gevaarlijk dichtbij). Het lot dat ik Hong Kong en China veilig had kunnen verlaten zonder SARS, en nu midden in de rimboe een Duitser moest tegenkomen die me misschien alsnog zou besmetten. Het lot dat dit misschien nog nieuws zou kunnen opleveren, dat ik als freelance-journalist zou kunnen gebruiken. Een ander lot zou kunnen zijn dat Vietnamezen niet zo blij zouden kunnen zijn met twee buitenlanders die hun land in diskrediet zouden brengen. Het land had namelijk al flink te lijden van verminderd toerisme. Het lot dat de inheemse inwoners van dit National Park trof dat ze dit natuurgebied zo goed hadden beheerd, dat ze nu naar buiten het park waren verplaatst. En allerlei andere onsamenhangende gedachten, die nog niet voor publicatie rijp zijn. s'Morgens zei hij dat het al een stuk beter met hem ging, hij zou zich in Hanoi laten onderzoeken, mij een email sturen over de afloop en ik hoefde dus niemand te waarschuwen. Zo dat was aan de ene kant een opluchting (hij is niet in levensgevaar, ik hoef niet in quarantaine omdat ik een dokter waarschuw), aan de andere kant had ik me waarschijnlijk druk gemaakt om niks. Een week later vernam ik dat alles goed met hem ging. Ik besloot hem maar te geloven. The highlights van Vietnam (1) Van 23 april t/m 20 juni verbleef ik in Vietnam, het is nu 11 juli en het lijkt alweer een eeuwigheid geleden. Hieruit blijkt maar weer eens dat als je reist je de dagen veel bewuster meemaakt. Je doet zoveel indrukken op, en ontmoet vaak zoveel mensen, dat geen dag op een andere lijkt en een dag meer dan 24 uur lijkt te bevatten. Mijn strakke reisschema (ik zou en moest naar de 'fullmoonparty' in Ko Pha Ngan in Thailand op 14 juli) zal hier ook wel aan meewerken.

Hanoi de hoofdstad is zeker een highlight. Wat ik me nog herinner zijn:

- The old quarter met huizen die in de Franse koloniale tijd zijn gebouwd, ook de rest van de stad is mooi vooral door de grote aanwezigheid van bomen overal;
- de verschillende museums; o.a. van Ho Chi Minh die ik steeds meer ging waarderen, en het oorlogsmuseum vooral over de oorlogen met Frankrijk en de VS;
- het Ho Chi Minh mausoleum; nadat ik Lenin in Moskou en Mao in Beijing gemist had, ook een aparte ervaring;
- de gesprekken met de expats die hier soms al jaren vooral als Engelse leraar werken, en geen plannen hebben om te vertrekken voorlopig;

- het uitgaansleven met diezelfde expats en andere reizigers. Vooral de Bia Hoi waren goede plekken om de avond te beginnen. Het bier is hier spotgoedkoop, maar na 23.00 uur werd de plaats vaak in allerijl ontruimd als de politie in de buurt kwam. Slechts bepaalde bars mochten hierna nog open zijn namelijk.

Na drie en halve week vertrok eindelijk uit Hanoi, ik was ondertussen wel naar Sapa en Halong Bay geweest.

Sapa

Sapa en omgeving was het mooiste gebied van Vietnam. Dit komt vooral door de bergen, en de dorpen met inheemse bevolkingsgroepen waar je via meerdaagse trektochten naar toe kan wandelen. De Black Hmong, de Red Zao, de Zai, de Black Tai, de Flower Hmong, en de Xafo zijn allemaal zeer kleurrijke inheemse groepen. In tegenstelling tot de meeste andere volkeren in Vietnam, dragen zij nog wel overwegend hun traditionele kleren. Daarnaast zijn vooral de Black Hmong vrouwen en meiden berucht om hun verkooptechnieken. Op de een of andere manier kunnen zij me in tegenstelling tot sommige Vietnamezen (vooral de motorbike-drivers die maar niet willen snappen dat je stukken wil lopen) nooit kwaad maken. Ze hebben vaak geen school gehad, maar zijn de best Engelsprekende mensen in Vietnam. Dit hebben ze allemaal van toeristen geleerd, terwijl ze hun geborduurde kledingstukken willen verkopen. Als je zegt dat je uit Holland komt, dreunt een meisje van een jaar of acht voor de zoveelste keer op "Small country, big people". Een volk waar je van kan houden, in mijn geval. Ik werd dan ook kwaad bij een vorm van discriminatie door de Vietnamezen die nu vooral het grote geld verdienen via hun hotels en restaurants. Verschillende inheemse groepen hadden zojuist hun traditionele dansshow opgevoerd in een discotheek. De Hmong meisjes die ook hadden toegekeken, dansten het meest uitbundig op de eerste moderne discoplaat, die volgde op de show. Zij werden echter na de eerste plaat vriendelijk verzocht de dansvloer te verlaten, deze was nu gereserveerd voor de westerse en Vietnamese toeristen. Al gauw vertrokken ze uit de zaal, samen met een westerling die het niet kon aanzien. Een Black Hmong man die de dansshow had gepresenteerd vertelde me buiten dat het altijd zo ging.

Mijn verbondenheid die ik al jaren voel met het lot van de inheemse bevolkingsgroepen over de wereld, werd alleen maar groter. Hoewel ze over het algemeen heel milieuvriendelijk met hun natuurlijke hulpbronnen omgaan, zijn ze vaak het kind van de rekening. De meerderheid van de bevolking heeft meer overheidsinvloed, hun grond wordt hun langzaam afgenomen om de meerderheidsgroep van landbouwgrond - of erger nog exportgewassen - te voorzien, in andere gevallen wordt hun grond ontnomen voor mijnbouwgebieden of waterdammen. De VN lijkt wat vorderingen te hebben gemaakt in Johannesburg om hun lot te verbeteren, maar de tandeloze VN valt in het niet bij de WTO die andere doelstellingen heeft.

Andere hoogtepunten (2)

Halong Bay is wel aardig, met karstgebergte als eilanden in zee. Vooral de nacht op de boot vlakbij een vissersfamilie op een drijvend huis, die s'avonds de Dvd-speler aanzette en gastvrij thee aanboden, herinner ik me nog goed. De tocht door het regenwoud van Cat Ba Island was zwaar, maar werd beloond met een uitzicht over het hele eiland. Daarnaast is Halong Bay een groot toeristisch spektakel, dat gek genoeg goedkoper te bezoeken is via een tour vanuit Hanoi, dan dat je het zelf organiseert met openbaar vervoer. Hier kwam een man uit Zeeuws-Vlaanderen door schade en schande achter.

Achteraf was Tam Coc bij Ninh Binh echter mooier, omdat hier het karstgebergte tussen de rijstvelden staat. De boottocht terwijl de rijstogst in volle gang was, was onvergetelijk. Vanuit Ninh Binh maakte ik ook de tocht naar Cuc Phuong National Park, waar ik naast de al eerder beschreven nacht mijn verjaardag 'vierde'. Ik werd uitgenodigd om bij een groep biologiestudenten te komen zitten s'avonds, een mooie gelegenheid om wat Engels te leren spreken. Toen men vroeg hoe oud ik was, kon ik er niet onderuit om te zeggen "Sinds vandaag,

38". Er volgde een happy birthday-liedje. Normaal krijg je bij het noemen van je leeftijd, en bij de volgende vraag of je getrouwd bent, te maken bij een groot ongeloof. Iedereen behoort in Vietnam op zijn dertigste getrouwd te zijn namelijk. De volgende vraag is dan ook altijd "Why?". "Tja, niet de goede vrouw tegengekomen", zeg ik dan maar. Dit wordt dan meestal wel geaccepteerd, het kan ook zijn dat ze niet genoeg Engels kunnen spreken om me tegen te spreken.

Hierna naar Hue de oude koningsstad. Door de oorlog met de VS is er echter weinig over van de oorspronkelijke paleizen. De tombes van de verschillende koningen zijn wel aardig. Vanuit Hue kun je ook een tour maken naar de DMZ, de grens tussen Noord- en Zuid-Vietnam waar vele veldslagen zijn geleverd in de Amerikaanse oorlog (zoals de Vietnamezen zeggen). Hier kom ik nog op terug de volgende keer.

Hoi An is wel een echte aanrader. De stad is vrijwel niet gebombardeerd, en bevat nog vele koopmanshuizen uit de tijd dat de stad handeldreef met verschillende landen eeuwen geleden. Vooral de Chinezen hebben hier prachtige gemeenschapshuizen gebouwd, die nog steeds gebruikt worden.

De onaangename nasmaak van koffie

Vanuit Hoi An ging ik naar de Central Highlands, om meerdere inheemse bevolkingsgroepen op te zoeken, en om te achterhalen hoeveel schade de koffieproductie had opgeleverd voor hen. Ik wist al dat hen sinds 1975 veel land was ontnomen toen 1 miljoen Vietnamezen min of meer gedwongen naar hun gebied waren verhuisd vanuit Noord-Vietnam. De situatie was verslechterd toen werd besloten om Vietnam op de kaart te zetten als koffie-exporteur. In vijf jaar tijd werd men de tweede exporteur achter Brazilië, maar dit had desastreuze effecten voor de koffieprijs en dus kleine boeren in andere ontwikkelingslanden. Ook werd veel oorspronkelijk land van de Bahnar, Ede, Giaray ingenomen en gekapt, om deze koffieproductie mogelijk te maken. Tegelijkertijd werden de protestanten onder hen het leven zeer moeilijk gemaakt. (Vietnamezen zijn over het algemeen Boeddhistisch.) Ze hadden veelal de VS geholpen in de oorlog tegen het communistische noorden, en hun protestante geloof wordt nog steeds in verband gebracht met hun verbondenheid met de VS. In veel gebieden zijn protestante kerken daarom verboden. Dit alles leidde tot hevige protesten in 2001, en naar mijn informatie ook in 2002. Vooral in de provincies Gialay, Daklak en Kontum gingen duizenden mensen (vooral Ede in Buon Ma Thuot en Giarai in Pleiku) de straat op, wegen werden geblokkeerd, koffieplantages afgebrand en ook een postkantoor ging in vlammen op. Velen werden gearresteerd, maar omdat buitenlanders lange tijd geen toegang kregen tot het gebied, is het nog steeds onduidelijk hoe erg de situatie was en is. Mensen die ik sprak zijn vaak nog te bang om te veel informatie te geven. Ook nu nog is het onmogelijk om zonder permit bepaalde gebieden te bezoeken. Inmiddels zijn zo'n 1000 mensen die naar Cambodja vluchtten, onder protest van Vietnam naar de VS gereisd met hulp van de VN. Cambodja heeft nieuwe vluchtelingen echter sinds kort als illegale vreemdelingen aangemerkt, mensen in Cambodja die hen helpen om te vluchten of onderdak geven, kunnen worden gearresteerd als mensensmokkelaar.

Door de lage koffieprijs zijn ondertussen tienduizenden hectares koffieplantages omgehakt, in ruil voor gewassen die hopelijk meer opbrengen. In Kontum zag ik zelf dat de rubberplantages nog steeds worden uitgebreid, op land die de Sedang in gebruik hadden als 'Slash and Burn-gronden'. De plantages reiken tot aan hun dorpen. Zij worden nu gedwongen om weer verderop nieuwe grond te zoeken, wat weer een extra kap van bos betekent. Door deze exportlandbouw en de oorlog met de VS die hun beruchte Agent Orange gebruikten om bossen te ontbladeren, is er weinig meer over van het overwegende tropische regenwoud dat dit gebied bevatte 40 jaar geleden.

De Vietnamese overheid heeft de veiligheidsmaatregelen nu zover uitgebreid dat een toekomstig protest onmogelijk lijkt. De grote multinationals strijken ondertussen de winst op door een lage inkoopprijs, boeren in Mexico worden door de multinationals uitgespeeld tegen Vietnamese

boeren (vooral Robusta-producenten) om een lagere koffieprijs voor hun betere Arabica-koffie te bedingen, er treedt waterschaarste en bodemerosie in de Central Highlands op, en de consument die zou moeten profiteren volgens de vrije-markt-theorie, betaalt nog steeds evenveel voor zijn koffie. Lang leve de exportgerichte landbouw zonder productiebeheersing!

Aanvulling 2022: over deze problematiek schreef ik destijds ook een artikel, zie:

<https://guusgeurts.nl/gg/wp-content/uploads/2022/12/03-augustus-Analyse-koffieteelt-Vietnam-en-wereldhandel.pdf>

Hoogtepunten deel 3

* In Kontum de noordelijkste provincie van de Central Highlands, bezocht ik een weeshuis dat gerund wordt door de katholieke parochie aldaar. Door de gebrekkige gezondheidssituatie van het Bahnar- en Sedangvolk dat in deze provincie leeft, overleven veel moeders de geboorte van hun kind niet. Omdat de vaders ook niet voor de kinderen kunnen zorgen, komen zij vaak terecht in een van de twee weeshuizen in Kontum. Hier leven in totaal 500 kinderen. Een goed Engelsprekende vrouw, die als wees was gekomen, maar ondertussen meewerkt in het weeshuis, stelde me voor om peetoom te worden van haar broer, ter gelegenheid van zijn vormsel. Ze vonden het beide wel een goed idee om een westerse peetoom uit te kiezen. “Maar wat houdt dit dan in?”, vroeg ik me af, ik zou waarschijnlijk niet meer terug in dit gebied. Ik moest vooral bidden dat haar broer goed terecht zou komen, zei ze. Hij deed nu al goed zijn best op school, en met mijn morele steun en gebeden in gedachten op afstand, maakt hij meer kans om te slagen in zijn leven. Haar broer zat wat verlegen langs mij, en kon weinig verstaan van het gesprek. Ik kon dit verzoek natuurlijk niet weigeren, en kreeg een Bahnar-tas als dank. We maakten nog een foto, en hopelijk houden we contact via email. Ik voel wel een verantwoordelijkheid nu, maar voel me ook weer schuldig omdat ik niet weet wat ik hiermee aan moet.

* Ook in de Central Highlands ligt het Lak-meer, met het Mnong-volk dat hierbij leeft. Hiervan is me vooral de wandeltocht door een dorpje dat nog weinig westerlingen had gezien, weer de vriendelijkheid van de mensen, en de gastvrijheid s’avonds met veel rijstwijjn, bijgebleven. Dalat dat zuidelijker ligt is weer veel toeristischer. Ik kwam weer terug op het traject, dat westerse toeristen vooral afleggen met elkaar in airconditioning-bussen, en georganiseerd door een paar hotel- en reisorganisatieketens.

Het mooiste in Dalat was de beklimming van een berg, waarbij het pad de laatste kilometers door redelijk oorspronkelijk regenwoud ging. Hier kwam ik nog wat inheemse jongeren tegen die houtskool brandden voor de verkoop. Het uitzicht was adembenemend, over gelukkig nog wat resterend oerwoud.

* Mui Ne was een mooie badplaats, met weinig nachtleven. Hier was het mooiste de binnenkomst van de vissersvloot bij zonsopkomst. Ik was per fiets op weg naar de rode zandduinen, maar besloot (intuïtief) het volk te volgen die een zijweg insloegen. De toeristenbussen reden ondertussen rechtdoor. Ik kwam op een strand uit, waar het wemelde van vrouwen met hun typische rieten hoofddekseis die vooral naar de zee tuurden, op zoek naar hun mannen. De zon kwam net op, en ik realiseerde me binnen een halve minuut dat ik een paradijs voor fotografen was aangekomen. De mannen probeerden in een soort rieten wastobbes de branding door te komen met hun vangst. De vrouwen gingen dit razendsnel sorteren, of probeerde de al door de mannen gesorteerde vissen, schelpdieren, zeepaardjes (een treurig gezicht) te verkopen aan handelaren. Ondertussen kwamen er ossenkarren het strand opgereden, die werden ingezet voor het vervoer van de handelswaar. De goedkope noodlesoep die ik at was de lekkerste tot dan toe, alleen de vele vliegen die op de dode vis afkwamen verpestten een beetje mijn eetlust.

Dit strand staat in geen reisgids beschreven, er was dus geen andere toerist te zien. Ik overweeg nog een artikel aan Meridian aan te bieden als ik thuiskom, en hopelijk de foto’s ook zijn aangekomen.

* Saigon heeft een beruchte naam, vooral via het lied van Billy Joel. Het 'Herenigingspaleis' was het vorige presidentiële paleis, waar op 30 april 1975 de eerste Noord-Vietnamese troepen het hek platreden. Dit betekende toen het eind van de oorlog. Dit paleis is nu nog te zien in vrijwel ongewijzigde vorm. Ook het oorlogsmuseum hier was indrukwekkend. Ik kom hier nog op terug.

* De Mekong-delta bezocht ik met een tour op weg naar Cambodja. Dit is een zeer vruchtbaar gebied, dat veel rijst oplevert (Vietnam is na Thailand de tweede rijstexporteur ter wereld), en daarnaast veel groenten en fruit. De drijvende markten zijn mooi, maar we gingen hier als een haas door heen. Dat krijg je met toergroepen. Ook bezochten we allerlei traditionele ambachten, als cocos-snoepjes-makerijen, 'fishfarms' waarbij de vissen onder het drijvende huis worden gehouden en worden gevoerd, en een rijstnoodlesfabriek.

Als laatste voordat we Vietnam verlieten bezochten we nog een Cham-minderheidsdorp. Dit is het enige volk in Vietnam dat islamitisch is. Er was toevallig die dag een bruiloft van een naar de VS geëmigreerde Cham-man, met een vrouw uit het dorp. De vrouwen in het dorp waren volop bezig met de voorbereidingen van de bruiloftsmaaltijd. Ik kocht ondertussen wat hoofddoeken, net als ik kledingstukken kocht bij de meeste andere inheemse bevolkingsgroepen. Ik ben namelijk bang dat over een jaar of tien, iedereen is overgegaan op Vietnamese (lees: westerse kleren). In een Bahnar-dorp ontmoette ik bijvoorbeeld de enige vrouw die nog wist hoe haar traditionele kleren te weven.

We krijgen dan mondiaal een eenheidsworst van Amerikaanse baseball-petjes (die nu al overheersen in het Vietnamese straatsbeeld) en andere 'hippe' kleren. De mensen die in deze kleren lopen (zijn net als nu in het westen en de middenklasse in veel steden in ontwikkelingslanden) vooral bezig zijn met het consumeren van die goederen die multinationals vinden dat we moeten kopen om erbij te horen. Echter bijna elk inheems kledingsstuk dat de inheemse volkeren dragen, bevat meer klasse en schoonheid, dan de Parijse modekoningen proberen uit te dokteren. (Ik ben echter wel zo hypocriet dat ik (behalve wat armbanden) niet in deze kleren ga rondlopen, hoewel ik een excuus heb omdat ik vaak te groot ben.)

We zullen ons wel te laat realiseren, dat we het niet helemaal bij het rechte eind hadden door onze steeds grotere gerichtheid op consumptie en materiële welvaart, net als alle andere zich superieur achtende beschavingen in het verleden.

In een volgend verhaal zal ik ingaan op de Amerikaanse oorlog, het Pol Pot-regime in Cambodja en de hoogtepunten in Cambodja. Ik denk dat de meesten lezers deze bedoelde 'korte' tekst al veel te lang vinden, en zijn afgehaakt. Mocht je het einde van deze tekst wel gehaald hebben, dan zijn reacties welkom. De spellingscontrole werkte overigens niet, dus sorry voor enige fouten.

Guus Geurts

15 juli 2003

Ko Pha Ngan- Thailand.